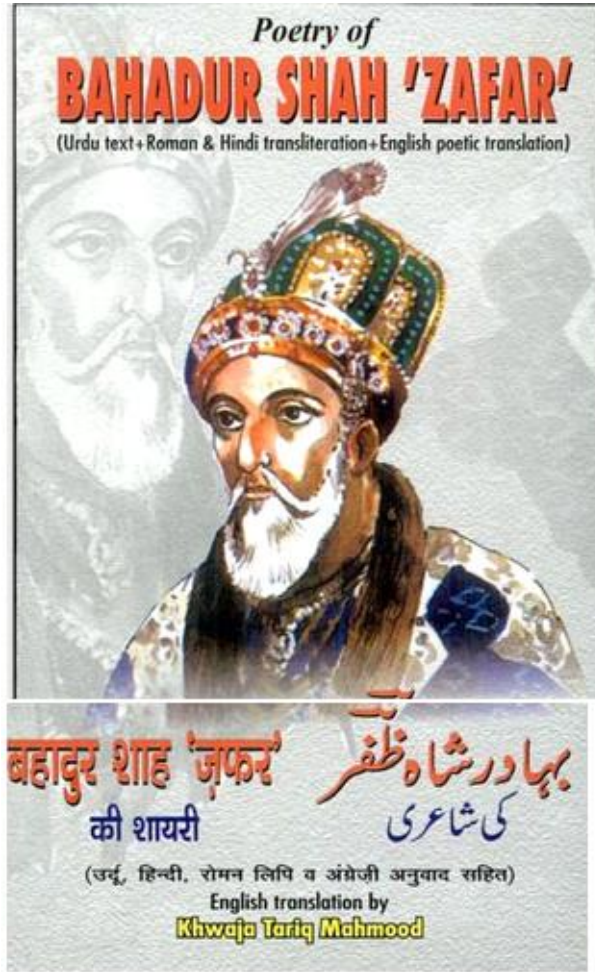

پروفیسور شرعی جوزجانی

بہادر شاہ ظفر

رہبر قیام مسلحانہ مردم ہند بر ضد اشغالگران انگلیس

دیوان چاپ شدہ ظفر بہ زبان اردو

آخرین پادشاہ سلالہٴ بابری در ہند

ابوالمظفر سراج الدین محمد بہادر شاہ متخلص بہ «ظفر» «آخرین پادشاہ کورگانیان در ہند است کہ با تبعید و مرگ اودر سال 1857 امپراطوری 300 سالہٴ بابریان در ہند بہ پایان رسید و کشور بزرگ ہند بہ یکی از مستعمرات انگلیس مبدل شد.

بہادر شاہ ظفر مانند اجداد خود مرد شمشیر و قلم بود. با قریحہٴ عالی در زبانہای فارسی و اردو شعر می سرود و در بارش پیوستہ، حتی در سالہای تحت نظارت انگلیس، پر از شاعران و ہنرمندان بود. شاعر بزرگ ترک تبار ہند میرزا غالب منشی و ملک الشعرا در بارش بود.

مهارتی بلند در خطاطی داشت و از اهل شعر و ادب حمایهٔ بیدریغ به عمل می آورد .

کمپانی هند شرقی که بابرخورداری ازحمایهٔ دولت انگلیس و استفاده از گروه های ناراضی ازدولت، در میان عشایر وقبایل نفوذ پیدا کرده بود، پس از حملات نادر شاه افشار و احمدشاه درانی برهند که از عوامل تضعیف دولت و زمینه ساز تقویهٔ انگلیسها درین کشور بود، وسیعا بهره برداری می کرد و مواضع خود را استحکام می بخشید.

سرانجام انگلیسها موفق شدند نفوذ خود را توسعه بخشند و تمام مناطق مهم از جمله دهلی لعل قلعه قرارگاه بهادر شاه را تحت محاصره قرار بدهند . چون عرصه بر او تنگ شد، به بهانهٔ شکار از قلعه برآمد و ضمن ملاقات با رهبران شورشیان هند که بر ضد انگلیس کار و پیکار می کردند، تمام ذخایر خزانهٔ دولت را در اختیار آنها قرار داده گفت که شما یک نفر تان را به حیث رهبر و پادشاه انتخاب کنید و تحت رهبری او قیام خودرا بر علیه دشمن سازمان دهید . زیرا من دیگر پیر شده ام و توان این کار دشوار را ندارم .

اما آنها قبول نکردند و طوری که درین هندوان معمول است با بریدن رگهای دست و آمیختن خون خود سوگند وفاداری به بهادرشاه و ادامهٔ صادقانهٔ پیکار با انگلیسها یادکردند و گفتند که در تحت رهبری او به تاریخ تعیین شده قیام را آغاز خواهندکرد.

قیام به روز معین آغاز شد، اما در اثر بارش شدید باران که حرکت وسایط رادشوار می ساخت و برخی عوامل دیگر داخلی و خارجی قیام عمومی به شکست مواجه شد.

انگلیسها سر بریدهٔ پسران جوان بهادرشاه را که دلیرانه برضد دشمن میجنگیدند، بر پتنوس غذای او نهاده نزدش گذاشتند . چون دستمال را برداشت، سرهای بریدهٔ خون آلود پسران خود را دید که به شکل

وحشیانه بریده شده بود. اما بدون آن که روحیه اش بشکند گفت :
«فرزندان دلیر تیمور اینچنین با سرخ رویی نزد پدران خود می آیند .
خداوند قربانی آنها را در راه آزادی وطن قبول کند.»

سرانجام کاخ شاهی محاصره و بهادرشاه ظفر با خانواده خود محبوس
گردید.

انگلیسها خواستند با دراماتیک ساختن مسئله چنین وانمود کنند که
گویا مطابق قانون عمل میکنند. برای این منظور یک هیئت قضایی از
لندن فراخواندند. در جریان محاکمه دستوری که در نشیمنگاه او لال
قلعه

صورت گرفت، انگلیسها ظفر را به قتل اطفال و زنان انگلیس متهم
ساختند. اما بهادرشاه ظفر با کمال جسارت جلسه دادگاه را به جلسه
محاکمه خود انگلیسها تبدیل کرده تمام اتهامات مدعی العموم انگلیس
را رد کرد و گفت که برخلاف ادعای شما من تمام زنان و اطفال اسیر
انگلیس را از خشم و غضب انقلابیون حفظ کرده و از مرگ نجات
داده ام، اما این شما بودید که پسران من و هزاران انسان بیگناه دیگر را
به گلوله بستید و وحشیانه سریریدید .

بهادرشاه ظفر در جریان محاکمه ملکه آن وقت انگلیس را متهم و عامل
اساسی این جنایت و اشغال دولت مستقل هند قلمداد کرده گفت :
درین جایگاه اتهام که مرا استاده کرده اید، باید ملکه انگلستان استاده
میبود و محاکمه میشد.

هیئت اعزامی لندن این سخنان او را توهین به ملکه انگلیس
دانستند و بهادر شاه را به اعدام محکوم کردند، اما در اثر
تقاضای افسر اداره کننده امور هند از ترس قیام مردم که او را
سخت دوست داشتند، این جزا را به جزای تبعید از سرزمین هند
و حبس دوام تغییر دادند .

بعد از آن بهادرشاه ظفر و خانواده اش مدت چهار سال در شهر رنگون پایتخت برما که مستملکه انگلیس بود و خودش تنها دور از فامیل در محبس مخصوص تحت نظارت قرارداد داشت .

در تاریخ برتانیای کبیر بهادرشاه ظفر به صفت یک چهره برجسته جنبش استقلال طلبی هند بر ضد امپراتوری انگلیس شناخته میشود . مردم هند او را به حیث یک رهبر وطنپرست و مبارز ضد استعمار انگلیس احترام میگذارند . صدر اعظم فقید هند جواهر لال نهرو گفته بود که در بیرق آزادی هند خون بهادرشاه ظفر نیز وجود دارد .

در سالهای اخیر بنا به دستور خانم گاندی مرکز تحقیقات فرهنگی بهادرشاه ظفر این پیشاهنگ جنبش آزادی خواهانه هند از انگلیسها تاسیس گردید که مصروف مطالعه زندگی و بررسی آثار ادبی او و نشر آن میباشد .

چند سال قبل ایکسپیدیشن فوند بین المللی بابر به رهبری ذاکرجان مشریف رئیس فوند به سلسله بازدید از مناطقی که قدم بابر و بابریان رسیده است، ضمن سفر به رنگون از مقبره بهادرشاه بازدید به عمل آورده و از آن عکسبرداری کرده بود 153 . سال است که آخرین فرد دودمان فرهنگ دوست و فضیلت پرور کورگانیان هند، درین گوشه خاموش آرمیده است .

بیش از 150 سال است که اشعار شورانگیز این شاعر وارسته زیب محافل هنری و ادبی هند است و سرایندگان بنام هند غزلهای پر سوز او را با آهنگهای دل انگیز میخوانند .

اشعار ظفر بازگو کننده درد و المی است که شاعر در تبعید وزندان کشیده است . طوریکه محققان هندی میگویند قسمت اعظم آثار او مفقود گردیده، اما غزلهای او در مجموعه ای تدوین

گردیده و به نشر رسیده که نشان دهنده فصاحت و بلاغت
اسلوب و اندیشه های عرفانی شاعر میباشد.

بنا به معلوماتی که استاد دانشمند رحیم ابراهیم میدهند، یک
نسخه خطی حاوی آثار چند شاعر از جمله غزلهای شاعری با
تخلص ظفر در کتابخانه محترم سید محی الدین گوهری در مزار
شرف وجود دارد که به عقیده آقای گوهری این غزلها از آن بهادر
شاه ظفر میباشد. چه خوبست این غزلها در رسانه ها نشر شود.
این هم غزلی فارسی از شاعر توانا بهادرشاه ظفر که دوکتور ذبیح
الله صفا در کتاب خود «تاریخ ادبیات در ایران» آورده است:

بتی سرکشی کافری کج کلاهی
به رخ آفتابی، به رخسار ماهی
معطر کن مغز جان دو عالم
به عنبر فشانی زلف سیاهی
نه در خاکساری چو من بینوایی
نه در ناز و تمکین چو او پادشاهی
فگند از سر زلف آن شاه خوبان
« ظفر » بر من بی بضاعت نگاهی

یک غزل از دیوان اردوی ظفر

یا مجھے افسر شاہانہ....

یا مجھے افسر شاہانہ بنایا ہوتا
یا مرا تاج گدایانہ بنایا ہوتا

اپنا دیوانہ بنایا مجھے ہوتا ٹونے
کیوں خرد مند بنایا نہ بنایا ہوتا

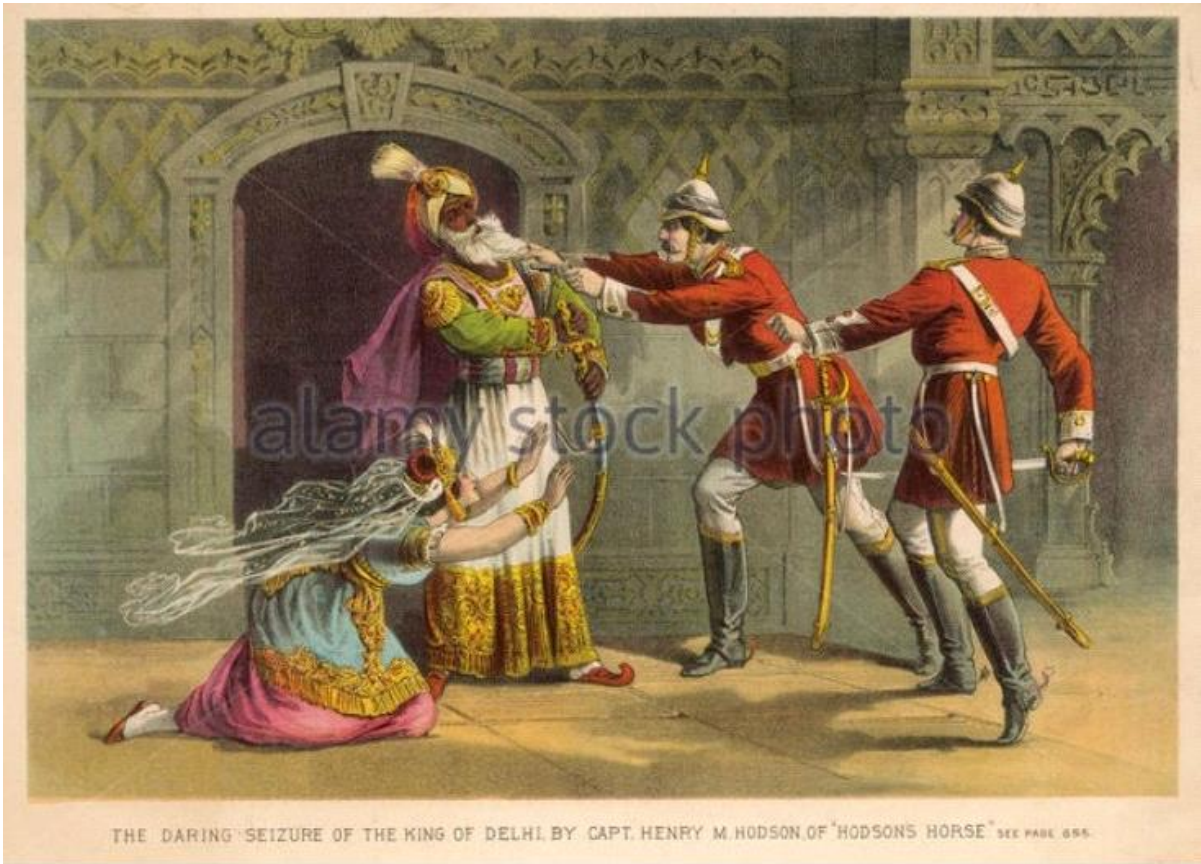
خاکساری کے لئے گرچہ بنایا تھا مجھے
کاش خاکِ درِ جانا نہ بنایا ہوتا

تھا جلاتا ہی اگر دوری ساقی سے مجھے
تو چراغِ درِ میخانہ بنایا ہوتا

نہیہ عشق کا گر ظرف دیا تھا مجھ کو
عمر کا تنگ نہ پیمانہ بنایا ہوتا

روز معمورہ دنیا میں خرابی ہے ظفر
ایسی بستی کو تو ویرانہ بنایا ہوتا

• • •

THE DARING SEIZURE OF THE KING OF DELHI BY CAPT. HENRY M. HODSON OF 'HODSON'S HORSE' SEE PAGE 695.

www.alamv.com - G39T43

افسران انگلیس به بهادر شاه مجال ندادند تا دست به شمشیر ببرد.

جناب مودی صدر اعظم هند به مناسبت روز استقلال این کشور بر مزار بهادر شاه ظفر در شهر رنگون به صفت رهبر قیام بزرگ آزادی بخش مردم هند گل پاش می‌دهد. جواهر لال نهرو صدر اعظم هند گفته بود: در بیرق آزادی هند خون بهادر شاه نیز وجود دارد!

مودی با اعضای معیتی خود بر مزار بهادر شاه ظفر

آرامگاه بهادر شاه ظفر در شهر رنگون

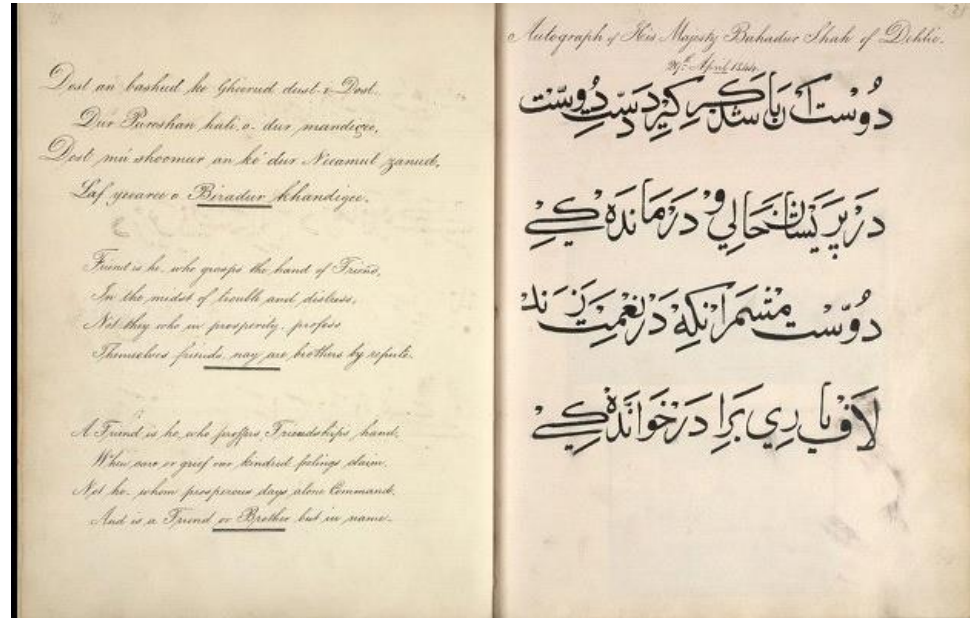
یک لوحه تاریخی: آخرین فرمانروای سلاله بابر ی هند بهادر شاه ظفر در اسارت انگلیسها

نگلیسها با اسلحه مدرن و ثقیل خود با دادن تلفات سنگین، استحکامات قیام کنندگان هند را در دهلی به توپ بستند.

قبر بهادرشاه ظفر در رنگون پایتخت برما. در کنار قبر محترم ذاکرجان مشربوف رئیس فوند بین المللی بابر قرارداد که طی یک سفر علمی از آن عکسبرداری کرده و آنرا در اختیار ما گذاشته است. روی دیوارها اشعار اردوی ظفر نوشته شده.

شعری که بهادر شاه ظفر به قلم خود نوشته و به بریتانیا فرستاده است

